Syr Ludwig Guttmann

Diddordebau cynnar

Ganed Ludwig Guttmann ar y 3ydd o Orffennaf 1899 i deulu o Iddewon Uniongred yng Ngogledd-Ddwyrain yr Almaen. Roedd Guttmann yn blentyn egnïol, roedd yn hoff iawn o chwaraeon ac yn ystod ei ieuenctid roedd yn un o arweinwyr y Sgowtiaid. Roedd hefyd yn alluog, yn ddisgybl delfrydol a oedd â diddordeb mewn hanes ond roedd ganddo uchelgais gref i fod yn feddyg. Yn 1918, bu'n rhaid i'r ysbytai yn yr Almaen gyflogi staff newydd am fod cynifer o weithwyr wedi marw yn y Rhyfel Byd Cyntaf, felly gwirfoddolodd Gutmann i weithio mewn ysbyty i fwyngloddwyr a anafwyd mewn damweiniau diwydiannol a dechreuodd ei swydd gyntaf mewn meddygaeth.

Yn yr ysbyty, daeth i adnabod claf a barlyswyd mewn damwain yn ddiweddar. Pan ddechreuodd Guttmann wneud nodiadau, dywedodd uwchfeddyg wrtho 'paid â thrafferthu, bydd hwn wedi marw ymhen ychydig wythnosau'. Yn wir, dirywiodd iechyd y claf yn gyflym ac o ganlyniad i ofal annigonol bu farw'r dyn a barlyswyd o fewn pump wythnos i Guttmann ddod i'w adnabod. Nid anghofiodd Guttmann am y claf hwn a bu'r profiad yn un a greodd argraff ddofn arno.

Grym y Natsïaid

Ar ôl i'r Rhyfel Byd Cyntaf ddod i ben, aeth Guttmann i astudio meddygaeth ym Mhrifysgol Freiburg. Profodd wrth-semitiaeth ar y campws a gweithiodd gyda myfyrwyr Iddewig eraill i'w wrthsefyll lle bo'n bosibl. Yn 1924 roedd wedi cymhwyso fel meddyg ac aeth ati i chwilio am swydd mewn ysbyty. Trwy lwc, cafodd swydd mewn niwrolawdriniaeth a datblygodd enw da iddo'i hunan fel arbenigwr yn y maes.

Fodd bynnag, yn 1933, cafodd ei effeithio'n uniongyrchol gan b ŵer cynyddol y Natsïaid a daeth deddfau i rym er mwyn atal meddygon Iddewig, gan wahardd Guttmann o'i swydd yn Ysbyty Trefol Breslau. Fel nifer o Iddewon eraill, credai Guttmann mai ychydig o flynyddoedd yn unig y byddai'r Natsïaid mewn grym ac yn hytrach na gadael yr Almaen, cafodd ei adleoli i ysbyty Iddewig lle ddaeth yn gyfarwyddwr. Yn ei swydd fel cyfarwyddwr, amddiffynnodd Guttmann yr Iddewon rhag cael eu halltudio a'u carcharu, gan honni nad oeddent yn ddigon iach i gael eu symud. Oherwydd ei ymdrechion, bu cryn anghydfod rhyngddo a'r Gestapo. Erbyn 1939, gwaethygodd y sefyllfa i Iddewon Almaenig yn enbyd a phan gafodd Guttmann y cyfle i symud i'r Deyrnas Unedig gyda'i deulu, achubodd ar y cyfle i allfudo o'r Almaen.

Stoke Mandeville

Mae'n debyg mai'r penderfyniad i allfudo a achubodd fywyd Guttmann; yn ddiweddarach yn 1939 dechreuodd yr Ail Ryfel Byd a bu cynnydd radicalaidd ym mholisïau'r Natsïaid tuag at yr Iddewon. Yng nghartref newydd Guttmann ym Mhrydain, roedd milwyr yn dioddef anafiadau erchyll ystod y rhyfel, roedd galw mawr am feddygon fel ef. Felly, aeth ati i ailadeiladu ei fywyd a'i yrfa. Yn 1943, cysylltodd Llywodraeth Prydain â Guttmann a gofyn iddo sefydlu canolfan gyntaf y Deyrnas Unedig ar gyfer llinyn y cefn yn Stoke Mandeville, Swydd Buckingham.

Daeth Guttmann yn gyfarwyddwr yn yr ysbyty newydd a dechreuodd oruchwylio'r cleifion. Wrth gofio am ei brofiadau fel gwirfoddolwr ifanc ac o wybod am y diffyg gofal i gleifion a chanddynt anafiadau ar linyn y cefn, ymchwiliodd Guttmann i ddulliau gwahanol o driniaeth yn Stoke Mandeville. Un o'r meysydd y gwnaeth ymchwilio iddo oedd chwaraeon i bobl anabl. Ar ôl arbrofi gyda sawl math o chwaraeon a oedd mor ffyrnig eu bod yn achosi anafiadau newydd i'r cleifion, dewisodd Guttmann sawl math o chwaraeon eraill i'w gleifion. Gwelwyd buddion amlwg; roedd cleifion nid yn unig yn gwneud ymarfer corff angenrheidiol ond roeddent hefyd yn meithrin hyder wrth gymryd rhan mewn cystadlaethau. Erbyn 1948, penderfynodd Guttmann y dylai chwaraeon fod yn weithgaredd swyddogol yng Nghanolfan Stoke Mandeville felly aeth ati i drefnu cystadleuaeth go iawn.

Y Gemau Paralympaidd

Ar yr 28ain o Orffennaf 1948, sef yr un diwrnod â diwrnod cyntaf Gemau Olympaidd Llundain y flwyddyn honno, cynhaliwyd gemau cyntaf Stoke Mandeville i gleifion anabl. Dewiswyd y dyddiad yn gwbl fwriadol - credai Guttmann fod pobl anabl yn haeddu cydnabyddiaeth o fewn cymdeithas a'r cyfle i ddangos eu galluoedd. Ymhen pedair blynedd, daeth gemau blynyddol Stoke Mandeville mor boblogaidd, yn 1952 fe wnaeth tîm o gyn-filwyr anabl Iseldiraidd gystadlu yn erbyn cleifion Prydeinig. Parhaodd y digwyddiad i fod yn boblogaidd, gan ddenu sylw rhyngwladol ac yn 1960 cafodd y gemau eu cynnal yn Rhufain yn dilyn y Gemau Olympaidd a gynhaliwyd yno yn gynharach yn y flwyddyn.

Datblygodd y gemau i fod yr hyn a elwir erbyn heddiw'n Gemau Paralympaidd a chânt eu cynnal bob pedair blynedd ar ôl y Gemau Olympaidd. Yn 2012, bydd y Gemau Paralympaidd yn dychwelyd i'r man lle y dechreuodd y cyfan, sef Prydain Fawr. Bydd athletwyr dros y byd i gyd yn cystadlu mewn lleoliadau ym Mhrydain, un o rhain fydd Stadiwm Guttmann yn Stoke Mandeville.

Rhoddir yr enw Gemau Paralympaidd ar y gystadleuaeth oherwydd eu bod yn rhedeg yn baralel â'r prif Gemau Olympaidd.